

बारबर्दिया कृषि मौसम सल्लाह बुलेटिन

Barbardiya Agro-met Advisory Bulletin (BAAB)

कृषि विकास शाखा र पशु सेवा शाखा, बारबर्दिया नगरपालिकाले ली-बर्ड संगको प्राविधिक सहकार्यमा जारी

वर्ष: २ अंक: ३८

अवधि: २०८२ पौष १८ देखि पौष २४ सम्म

मिति: २०८२/०९/१८

लुम्बिनी प्रदेशको आगामी हप्ता (पौष १८ देखि पौष २४) को मौसमी परिदृश्य:

	वर्षा/ हिमपात	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, सामान्य, अधिकांश र पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघ गर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (मौसम प्रणाली)
तराई		हल्का घट्ने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	मुख्यता सफा देखि आंशिक बदली	हुस्सु र कुहिरो	बिहानको समयमा लाग्ने हल्का हुस्सु/कुहिरो मध्याह्न पछि क्रमिक रूपमा सुधार हुने सम्भावना
नोट: साताको शुरुले शुक्रबार र शनिबार, साताको मध्यले आइतबार, सोमबार र मंगलबार तथा साताको अन्त्यले बुधबार र बिहबारलाई जनाउँछ । मौसम पूर्वानुमान सम्बन्धि विस्तृत जानकारीको लागि हरेक दिन बिहान ६ बजे र बेलुका ६ बजे अध्यावधिक हुने महाशाखाको वेबसाइट http://www.dhm.gov.np/mfd हेर्नुहोस ।						
(स्रोत: मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग)						

आगामी साताको मौसमी सारांश :

- गत साताभरी नै देशमा केन्द्रमा हल्का वर्षा मापन भएको छ । विशेषगरी तराईका धेरै स्थानहरूमा साताभरी नै हुस्सु/कुहिरो रहेको छ । गत साता तराईका धेरै केन्द्रहरूमा सरदर भन्दा कम अधिकतम तापक्रम मापन भएको छ भने अधिकांश केन्द्रहरूमा सरदर भन्दा बढी न्यूनतम तापक्रम मापन भएको छ । देशका धेरै हिमाली भू-भागमा शुन्य डि.से. भन्दा कम साप्ताहिक औषत तापक्रम मापन भएको छ ।
- साताभरी पश्चिमी वायुको आंशिक प्रभाव रहनेछ ।
- तराई भू-भाग: साताभर हुस्सु/कुहिरो रहने देखिन्छ । बिहानको समयमा लाग्ने हल्का हुस्सु / कुहिरो मध्याह्न पछि क्रमिक रूपमा सुधार हुने सम्भावना देखिन्छ ।
- यो साता देशका धेरै स्थानहरूमा न्यूनतम र अधिकतम तापक्रममा उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने सम्भावना छ । यो साता न्यूनतम तापक्रम सरदर भन्दा केही माथी रहने देखिन्छ ।

हिउँद अवधि (१५ मङ्सिर -१६ फागुन, २०८२) को हावापानी आंकलन

मङ्सिर १५ देखि फागुन १६ सम्मको तीन महिनाको हिउँद अवधिमा देशका अधिकांश भू-भागमा सरदार भन्दा कम वर्षा हुने सम्भावना छ । अधिकतम तापक्रम देशका अधिकांश भू-भागमा सरदार भन्दा बढी रहने सम्भावना छ । न्यूनतम तापक्रम देशभर सरदार भन्दा बढी रहने सम्भावना छ ।

उपलब्ध सिंचाई सुविधालाई दक्षता पूर्वक प्रयोगका लागि सिंचाईका नवीनतम प्रविधिहरू जस्तै- प्लास्टिक पोखरी, थोपा सिंचाई, फोहोरा सिंचाई, परफोरेटेड पाईप इत्यादि प्रयोग गर्नुहोस् । कुन बालीमा कति पानी चाहिने भन्ने कुरा मुख्य रूपले बालीको किसिम तथा अवस्था, माटोको प्रकार, मौसम इत्यादिले निर्धारण गर्ने हुँदा पानी आवश्यकताको हिसाबले संवेदनशील चरणलाई ध्यान दिई उपलब्ध सिंचाई सुविधा प्राथमिकताका साथ प्रयोग गर्नुहोस् ।

सिंचाई दिनैपर्ने महत्वपूर्ण चरणहरू

बाली	बालीको अवस्था
गहुँ	मुकुट जरा आउने अवस्था, गाँज हाल्ने अवस्था, आँखला बन्ने अवस्था, फूल फुल्ने र दानामा दुध बन्ने अवस्था
मकै	बालीको उचाई घुँडा सम्मको अवस्था, करीब ५०% धानचमरा आउने अवस्था, दाना लाग्ने र दाना पाक्ने अवस्था
तोरी	बिरुवा उम्रेको २-३ हप्तासम्म, फूल फुल्नु अगाडी र कोसा लाग्ने अवस्था
आलु	उम्रने अवस्था, बाली विकासको अवस्था, तान्द्रा बन्ने अवस्था, दाना लाग्ने अवस्था

कृषि सारांश :

- सुख्खा मौसम रहेकोले सबै किसिमका फलफूल तथा तरकारीहरूमा सिंचाई व्यवस्थापन कार्यलाई विशेष ध्यान दिनुहोस् । उपलब्ध सिंचाई सुविधालाई दक्षता पूर्वक प्रयोगका लागि सिंचाईका नवीनतम प्रविधिहरू जस्तै- प्लास्टिक पोखरी, थोपा सिंचाई, फोहोरा सिंचाई, परफोरेटेड पाईप इत्यादि प्रयोग गर्नुहोस् ।
- चैते धानका सिफारिस जातहरू भरपर्दो स्रोतबाट व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- सुख्खा मौसमलाई ध्यानमा राख्दै गहुँको मुकुट जरा (crown root initiation) पलाउने अवस्थामा जरा भिज्नेगरी पहिलो सिंचाई पश्चात सिफारिस मात्रामा अनुसार युरिया मल टप्प्रेस गर्नुहोस् । जिरो टिलेज प्रविधिबाट लगाइएको गहुँ खेतमा परम्परागत तरिकाबाट लगाइएको गहुँको तुलनामा कम पानीको मात्राले सिंचाई गर्न सकिन्छ । गहुँ पहेँलो हुने समस्याबाट बच्न सिंचाई गर्दा पानी जम्न नदिन विशेष ध्यान दिनुहोस् ।
- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडलमा विश्वसनिय श्रोतबाट बिरुवा व्यवस्था गरी रोप्नुहोस् ।
- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा मध्यान्ह सम्म हुस्सु/कुहिरो लागिरहने साथै सापेक्षित आर्द्रता बढी हुने भएकोले आलुबालीमा पछ्यौटे डडुवा रोगको नियमित अनुगमन गरी डडुवा रोगको शुरूको अवस्थामा मेन्कोजेब ७५% डब्ल्यु.पी. २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई पातको तल्लो भाग समेत भिज्नेगरी छर्कनुहोस् । प्रकोप बढी भएमा एक्रोब्याट (डाइमेथोफ ५०% डब्ल्यु.पी.) वा सेक्विटन (फेनामेडोन १०% + मेन्कोजेब ५०% डब्ल्यु.जी.) १.५ ग्राम प्रतिलिटर पानीमा मिसाइ बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरी छर्कनुहोस् ।

- प्याज र लसुनको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि दुसीनाशक विषादी - वेभिष्टिन (Carbendazim ५०% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १४ दिनको फरकमा ३ देखि ४ पटकसम्म सम्पूर्ण जरा भिज्नेगरि हाल्नुहोस्।
- लहरे तरकारीहरूको बेर्ना उम्रिसकेको भए सेतो प्लाष्टिकको छानोलाई दिनको समयमा उघार्ने र रातीको समयमा ओढाउनुहोस्।
- बाहिरी तापक्रम घट्ने क्रममा रहेकोले गाई, भैंसी, भेडा, बाखा आदिमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धी अन्य रोग लाग्ने र छर्ने हुँदा पशुवस्तुको खोर - गोठ न्यानो राख्नुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँसको कमी हुने भएकोले उग्राउने पशुहरू जस्तै- गाई, भैंसी, भेडा, बाखाहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासेस ब्लक खुवाउनुहोस्।
- यो समयमा दिन छोटो हुने र रात लामो हुने भएकाले अन्डा उत्पादनका लागि पालिएका लेयर्स कुखुरालाई कम्तीमा १६ घण्टासम्म प्रकाश हुने गरि बत्तीको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- बादल लागेको दिन र भोलिपल्ट विहानीपख माछापोखरीमा घुलित अक्सिजनको कमीबाट हुन सक्ने क्षति कम गर्न प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस् साथै बादल लागेको समयमा दाना दिन बन्द गर्नुहोस्।
- **यसै वर्षमा रोपेको फलफुल बालीका बेर्नाहरूलाई नियमित अनुगमन गर्नुहोस्, कलमी गरेको भागभन्दा तल पलाएका मुनाहरू हटाउनुहोस् ।**
- तराई, भित्रि-मधेश तथा बेशीमा आलु लगाउने समय नजिकिदै गरेको हुँदा उपलब्ध जातहरूको गुणस्तरीय बीउ भरपर्दो श्रोतहरूबाट आवश्यक मात्रामा व्यवस्था गर्नुहोस्।
- बेर्ना सारेको तरकारी बालीहरूमा रिङ्ग बनाई १०-१५ ग्राम युरिया प्रति बोटको दरले मौसमको अवस्था हेरी १५-२० दिनमा पहिलो र ३५-४० दिनमा दोस्रो टपड्रेस गर्नुहोस् ।
- तापक्रम कम हुँदै जादाँ लाही कीराको प्रकोप बढ्दै जाने हुनाले करेसाबारी र कौसी खेती गर्दा व्यवस्थापनका लागि एक भाग गाईको गहुँत ४ भाग पानीमा मिसाएर रातभरि राखी लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् । समस्या बढी भएमा डाइमेथोएट ३०% ई.सी., १.५ एम. एल. प्रति लिटर वा फ्लोनिकामिड ५० डब्लु. जी., १ ग्राम ३ लिटर पानीको दरले मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस्।
- तापक्रम घट्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।
- **हालका दिनमा नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका गौशाला र कृषकहरूको घरका गाई गोरुहरूमा पनि फाट्टफुट्ट रूपमा लम्पी स्किन रोग देखिएको र अन्य क्षेत्रमा समेत फैलन सक्ने हुँदा आवश्यक सतर्कता अपनाउनुहोस् ।**
- पशुपन्छीहरूको गोबर परिक्षण गरि जुका बिरुद्धको औषधि खुवाउनुहोस् ।
- प्राकृतिक तथा कृत्रिम गर्भाधान गरेको गाईभैंसीहरूलाई ३ महिना पछि गर्भ परिक्षण गरि गर्भ रहे नरहेको निश्चित गर्न पशु सेवा शाखा तथा निजि पशु स्वस्थय कार्यकर्तासंग सम्पर्क गर्नुहोस् ।

कृषि सल्लाह:

खाद्यान्नबाली

- सुख्खा मौसमलाई ध्यानमा राख्दै गहुँको मुकुट जरा आउने (CRI) अवस्थामा जरा भिजेगरी पहिलो सिचाई पश्चात सिफारिस मात्रा अनुसार युरिया मल टपड्रेस गर्नुहोस्। गहुँ पहुँलो हुनबाट बच्न सिँचाई गर्दा पानी जम्न नदिन विशेष ध्यान दिनुहोस्।
- तोरीबालीमा लाही कीरा लागे - नलागेको थाहा पाउन पहुँलो टाँसिने पासो (yellow sticky trap) प्रयोग गर्नुहोस् । आवश्यकता अनुसार १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर बनाइएको झोल १२ घण्टापछि लाही लागेको तोरीको बोट भिजेगरि छर्कनुहोस्। फूल फुलेको बेला मौरीबाट परागसेचन हुने भएकोले तोरी बारीमा कुनै प्रकारको रासायनिक बिषादी प्रयोग नगर्नुहोस्।
- गहुँबालीमा तालिका अनुसार मलखादको प्रयोग गर्नुहोस्।

वडा नं.	पहिलो पटक (गहुँ लगाउने बेला जग्गा तयारी गर्दा)			दोस्रो पटक (गहुँ छरेको २५-३० दिनमा)	तेस्रो पटक (फुल फुल्नु अगाडी अथवा ५०-५५ दिनमा)
	युरिया (के.जी/कठ्ठा)	डि.ए.पी. (के.जी/कठ्ठा)	पोटास (के.जी/कठ्ठा)	युरिया (के.जी/कठ्ठा)	युरिया (के.जी/कठ्ठा)
१, २ र ९	२.०	२.५	२.८	३.०	३.०
३, ४, ५, ६, ७, ८, ११	२.२	२.२	२.८	३.०	३.०
१०	१.६	३.६	२.८	३.०	३.०
रासायनिक मलको अतिरिक्त जग्गा तयारी गर्दा राम्ररी पाकेको प्राङ्गारिक मल: २०० के.जी. प्रति कठ्ठा, जिन्क: ६६.७ ग्राम प्रति कठ्ठा र बोरोन: ५० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले प्रयोग गर्नुहोस्।					

- गहुँ रोपेको ३० देखि ४० दिनभित्र सल्फोसल्फरन ७५%WP १.३ ग्राम प्रति कठ्ठा ४२ एम.एल सरफेक्टेन्टमा मिसाई १७ लिटर पानीमा प्रति कठ्ठाको लागि १७ लिटर पानीमा माटोमा चिस्यान भएको अवस्थामा प्लेट फेन नोजलको प्रयोगले स्प्रे गर्नुहोस् ।
- हिउँदे मकै खेती गर्दा डी.के.सी ९०८१ जस्ता जातहरु लगाउन सकिन्छ । हिउँदे मकै खेती गर्दा युरिया २.५ के.जी, डी.ए.पी ३ के.जी र पोटास ३.३ के.जी प्रति कठ्ठाको दरले प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
- तोरीको पातमा लाग्ने अल्टरेनिया डढुवा रोग व्यवस्थापनको लागि फूल झरी कोसा लाग्ने अवस्थामा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले सम्पूर्ण पात भिजेगरी ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- तोरीबालीमा लाही किरा लागे-नलागेको थाहा पाउन पहुँलो पासो (Yello sticky trap) को प्रयोग गर्नुहोस्।

फलफुल बाली

- सबै किसिमका फलफुल बालीमा मलखाद राख्ने समय भएकोले उपयुक्त चिस्यान कायम गरी सिफारिस गरिएको मात्रामा मलखादको प्रयोग गर्नुहोस् ।
- यसै वर्षामा रोपेको फलफुल बालीका बेर्नाहरुलाई नियमित अनुगमन गर्नुहोस्, कलमी गरेको भागभन्दा तल पलाएका मुनाहरु (चोर हाँगाहरु) हटाउनुहोस् । आवश्यकता अनुसार सिँचाई गर्नुहोस् ।
- यस साता बिहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने भएकोले केराको गुवो मर्ने/डड्ने/कुहिने र पसाउन लागेको बुझ्ने बाहिर निस्कन नसक्ने समस्या व्यवस्थापनका लागि केराको घरीलाई सेतो प्लाष्टिकले बेरिदिनुहोस् ।
- चिसोबाट केराको गुवो डड्ने समस्या कम गर्न टिस्यु कल्चर प्रविधिबाट तयार गरिएका केराका जातहरु यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भि आकारमा गाडेर परालले छोप्नुहोस् ।
- केराको फलमा कोत्रे कीराले फलको गुणस्तर घटाउने हुनाले यसबाट प्रभावित बगैंचामा बुझ्नेलाई बोरा अथवा प्लाष्टिकले बेर्ने वा एक भाग गाईको गहुँतमा पाँच भाग पानी मिसाएर वा नीम जन्य बिषादी ५ एम. एल . प्रति लिटर पानीमा मिसाई फल लागेको ठाउँमा छर्कनुहोस् ।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरु प्रष्ट भइ घरको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस् ।
- दुसीका कारण केराका बोट ओईलाउन लागेमा कार्बन्डाजिम वा कपरअक्सीक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लि पानीमा मिसाई १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस् । ब्याक्टरियाको कारण ओईलाउन लागेमा कासुगामाइसिन ३% SL २ एम एल प्रति लि पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस् ।

तरकारी बाली

- आगामी साता तराईका जिल्लाहरुमा मध्यान्ह सम्म हुस्सु/कुहिरो लागिरहने साथै सापेक्षित आर्द्रता बढी हुने भएकोले आलुबालीमा पछ्यौटे डडुवा रोगको नियमित अनुगमन गरी रोगको शुरूको अवस्थामा मेन्कोजेब ७५% डब्ल्यु.पी. २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई पातको तल्लो भाग समेत भिजेगरी छर्कनुहोस् । रोगको प्रकोप देखिएमा एक्रोब्याट (डाइमेथोर्फ ५०% डब्ल्यु.पी.) वा सेक्टिन (फेनामेडोन १०% + मेन्कोजेब ५०% डब्ल्यु.जी.) १.५ ग्राम प्रतिलिटर पानीमा मिसाइ बोटको सम्पूर्ण भाग भिजेगरी छर्कनुहोस् ।

चित्र: आलुको पात तथा मुनामा पछौटे डढुवाको लक्षण

- टोकिनासी वा वर्णशंकर (Hybrid) जातका मूलाको बीउलाई डयाड बनाई लगाउनुहोस्।
- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, भर्तिसिलियम लेकानी ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस् । प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा निटेन पाईराम १०% एस.एल, १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्।
- विभिन्न तरकारी बालीमा लाग्ने विषाणू (Virus) रोगको व्यवस्थापनको लागि निम्न विधिहरू अपनाउनुहोस्।
 - निरोगी बीउ वा बेर्नाहरू मात्र प्रयोग गर्नुहोस् ।
 - सरसफाईमा ध्यान दिने र रोगी बिरुवा देखा पर्नासाथ नष्ट गर्नुहोस् र सधैं सफा राख्नुहोस्।
 - खेतबारी वरपरको विषाणूयुक्त झारपातहरू तुरुन्त उखेलेर नष्ट गर्नुहोस् ।
 - रोगी बिरुवाहरूलाई छोएपछि वा प्रयोग गरेका औजारहरू स्वस्थ बिरुवामा प्रयोग नगर्नुहोस्।
 - बिरुवा सारी सकेपछि हरेक १० दिनको फरकमा Vircon-H, १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस्। ← कीराहरूको माध्यमबाट रोग सार्ने भएकोले रोग सार्ने वाहक (Vector) को कीटनाशक विषादीबाट कीराहरूको नियन्त्रण गर्नुहोस्।
- तरकारीको बेर्ना सारेको १५-२० र ४०-४५ दिन भएका तरकारी बालीहरूको बोट वरिपरि रिङ्ग बनाई १०-१५ ग्राम युरिया प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- प्याजको नर्सरी राख्ने समय भएकोले नासिक-५३, खुमल प्याज १, खुमल प्याज २ जस्ता सुचिकृत जातको बीउ भरपर्दो श्रोतहरूबाट आवश्यक मात्रामा व्यवस्था गरी नर्सरी राख्ने तयारी गर्नुहोस्।
- प्याज तथा लसुनको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि कार्बेन्डाजिमयुक्त (Bavistin 50% WP) विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १४ दिनको फरकमा ३ देखि ४ पटकसम्म सम्पूर्ण जरा भिज्नेगरि हाल्नुहोस्।

चित्र: प्याज तथा लसुनको जरा कुहिने रोगको लक्षण

- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफस १६% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुमल चौडा पात, खुमल रातो पात, मार्फा चौडा पात जस्ता रायो (भाजी) का जातहरूको नर्सरी पानी नजम्ने गरी राख्नुहोस् ।
- काउली समूहका बालीमा लाग्ने गाँठ रोग व्यवस्थापनका लागि फ्लुआजिनाम विषादीको धुलो २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली बोट वरिपरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस् ।
- काउली समूहको तरकारी बालीहरूमा बन्दाको पुतली र इट्टा बुट्टे पुतली लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस् र सुरुको अवस्थामा लाभ्राहरूले एकै स्थानमा रहेर नोक्सानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लाभ्राहरूलाई जम्मा पारि नष्ट गर्नुहोस् । कीराको प्रकोप बढी भएमा स्पिनोस्याड ४५% एस.सी., अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल १८.५ ई.सी., ०.३ एम.एल. प्रति लिटरका दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस् ।
- बोरोन सुक्ष्म खाद्यतत्वको कमीले काउली बालीमा मुख्य बढ्ने भाग कालो भएर सुक्ने वा मर्ने र पछि डाँट नै खोक्रो बन्ने भएकोले यसको व्यवस्थापनको लागि बोरेक्स १००० ग्राम प्रति रोपनीको दरले जग्गा तयारी गर्दा नै प्रयोग गर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको बोट ओइलाउने र जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापनको लागि पानीको निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस्, रोगी बोटहरू हटाउनुहोस् । प्रकोप बढि भएमा कपरयुक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिज्नेगरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस् ।
- खुर्सानीमा गुजुमुजे भाइरस रोगका लक्षणहरू देखिएमा, सो रोग लगाउने भाइरस लाही किरा र थ्रिप्स बाट सरेने भएकोले लाही किरा र थ्रिप्स व्यवस्थापनको लागि रोगर १ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर छर्नुहोस् । भने भाइरस व्यवस्थापनको लागि Vircon-H २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर ५-७ दिनको फरकमा साँझपख छर्नुहोस् ।
- बालीहरूमा सेतो झिंगा र लाही किरा (माहा)ले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा कीरा व्यवस्थापनको लागि निटेनपाईराम १०% एस.एल. १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।
- भन्टाको डाठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओइलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करिव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्ने वा जलाउने गर्नुहोस् । किराको बयस्क भाले आकर्षित गरी मार्नका लागि क्यु-ल्युर र विषादी मिसिएको ल्युसिन ल्युर (leucin lure) प्रति कट्टा २ वटाको दरले राख्नुहोस् । रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (१८.५% एस.सी.) ०.२ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझपख छर्नुहोस् ।

- शंखे किरा (चित्र क), चिप्ले किरा (चित्र ख) ले तरकारी तथा फलफूलका बिरुवामा क्षती पुर्याउने भएकोले यसको व्यवस्थापनको लागि किरा हिड्ने बाटो/बिरुवाको वरिपरी सुख्खा काठको धुलो, धानको भुस, अण्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस् । किराहरु लुकेर बस्ने ठाँउहरु जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहोर थुपारेको ठाँउको सरसफाई गर्नुहोस् । कीरालाई प्लाष्टिकको थैलोमा संकलन गरेर नुन हालेर थैलो बन्द गर्नुहोस् । शंखे किरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाइटनिङ्ग खपटे किराको लार्भा (चित्र ग) खाने भएकोले

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्भा

यिनीहरुको सम्बर्धन गर्नुहोस् ।

अन्य

- पशुवस्तुलाई सर्पको टोकाईबाट बचाउन घरगोठ वरिपरि झाडी, बुट्यान तथा सर्प लुक्न सक्ने वस्तु हटाउनुहोस् । वर्षातको समयमा तराइका क्षेत्रहरुमा सर्प दंशको घटना देखिइ रहेको हुनाले सर्पको टोकाईबाट जोगिन च्याउ (बेम्टी) टिप्न, पशुवस्तु चराउन जंगल/झाडी जाँदा सतर्क रहनुहोस्, जुत्ता वा बुट अनिवार्य रुपमा लगाउनुहोस् ।
- मौरी लगायतका अन्य लाभदायी किराहरुको सक्रियता दिउँसो २ बजे पश्चात क्रमशः घट्दै जाने भएकाले बाली बिरुवामा बिषादी छर्दा सकेसम्म हावा नलागेको बेला दिउँसो २ बजे पछीको समयमा मात्र छर्नुहोस् ।
- तापक्रम घट्ने क्रम जारी रहेकोले मौरीघारलाई चारैतिरबाट प्लाष्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस् । साथै घरको नियमित अनुगमन गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छु भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी खुवाउनुहोस् ।

पशुपालन सम्बन्धि सल्लाह:

गाइ, भैसी, बाख्रा, भेडा

- हालका दिनमा नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका गौशाला र कृषकहरुको घरका गाई गोरुहरुमा पनि फाट्टफुट्ट रुपमा लम्पी स्किन रोग देखिएको र अन्य क्षेत्रमा समेत फैलन सक्ने हुँदा आवश्यक सतर्कता अपनाउनुहोस् :

- स्वस्थ गाई र भैसीलाई अनिवार्य खोप लगाउनुहोस् ।
- यो रोग सामान्यतया लामखुट्टे, झिंगा, किर्ना, भुसुना आदिको टोकाइबाट सर्ने हुँदा गोठ तथा फार्म परिसरमा नियमित सरसफाई गरी लामखुट्टे, झिंगा, किर्ना, भुसुना आदि किराको संख्यालाई नियन्त्रण गर्नुहोस् ।

- गोठ भित्र वा बाहिर बिलचिङ्ग पाउडर, फर्मालिन, ग्लुटरअल्डिहाइड लगायतका रसायनहरू प्रयोग गरी निःसङ्क्रमण गर्नुहोस् । फार्म/गोठको मुख्य प्रवेशद्वार तथा खोर बाहिर निःसङ्क्रमणमा प्रयोग हुने रसायन सहितको फुटबाथको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
 - रोगको शंका लागेका पशुहरूलाई बथानबाट छुट्टाएर अलगगै राख्नुहोस् ।
 - यो रोग सङ्क्रमित पशु एक स्थानबाट अन्यत्र लैजाँदा वा सङ्क्रमित पशुसँग प्रत्यक्ष सम्पर्कमा आएका अन्य पशुमा समेत सर्ने हुँदा रोग देखा परेको क्षेत्रबाट गाई भैसीको ओसारपसार नगर्नुहोस् ।
 - नयाँ पशु गोठमा भित्र्याउँदा बथानमा नमिसाई कम्तीमा २८ दिन अलगगै राखी रोगको लक्षण नदेखाएमा मात्र बथानमा मिसाउनुहोस् ।
- दुधालु गाईभैसीहरूमा थुनेलो रोगका कारण दुध फाट्न थालेमा, स्वाद बढी नुनिलो हुन थालेमा वा थुनमा केही फरक भएमा सुषुप्त अवस्थाको थुनेलो हुनसक्ने हुँदा दुधको जाँच गराई थप उपचारका लागी पशु स्वास्थ्य प्राविधिकहरूसँग सम्पर्क गर्नुहोस्
 - दुई लागेको परालमा हुने माइकोटोक्सिनको कारणले विशेष गरी गाई भैसीमा डेगनेल्ला रोग देखापर्न सक्ने भएकोले पराल खुवाउदा राम्रो संग सुकाएर ओभानो पारेर मात्र खुवाउनुहोस् ।
 - बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न भदौ देखि कात्तिकसम्म मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)- १०० एम.जी. खुवाउनुहोस् र आईभरमेक्टिन ईन्जेक्सन १ मि.लि. प्रति ३० के.जी. शारीरिक तौलको अनुसार लगाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
 - बाखामा मोओला देखिएमा ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिड १% पोटासको घोलले मुख वरपरको घाउ सफा गर्नुहोस् ।
 - बधुवा रुपमा पालिएका गाई/भैसीहरू ब्याउने छन् भने तिनीहरूमा **भण्डारो (Prolapse of Uterus)** हुने खतरा भएको हुँदा त्यस्ता ब्याउने पशुलाई बस्ने ठाउँ अगाडी होचो र पछाडी अग्लो बनाउनुहोस् । आहारा एकै चोटी टन्न खान नदिई पटक पटक दिनुहोस् । बिहान बेलुका १/१ घण्टा हल्का गोठ बाट बाहिर हिडाउने साथै चराउने गर्दा उक्त समस्या कम गर्न सकिन्छ ।
 - बाह्य परजीवीहरू (जुम्रा, किर्ना, उपियाँ आदि) ले बाखाको स्वास्थ्यलाई गम्भीर असर पार्न सक्छन् । यी परजीवीहरूबाट बाखालाई जोगाउन डिपिड विधि अपनाउनुहोस् । साथै आईभरमेक्टिन औषधिको सुई गाई, भैसी, भेडा र बाखाको हकमा १ एम.एल प्रति ५० किलो शारीरिक तौलको दरले लगाउनुहोस् ।
 - पशुहरूमा किर्नाको टोकाईबाट लहुमुते रोग- Babesiosis (प्रायः कफी रंगको वा रातो रंगको पिशाव फेर्ने; उक्त पिशाव आधा घण्टा जति सफा टेस्टट्युब/शिसाको गिलासमा नहल्लाई राख्दा सतहमा रगत नजम्ने) सर्ने भएकोले किर्नाबाट पशुहरूलाई जोगाउन बुटक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई किर्ना भएको ठाउँमा हप्तामा २ पटकको दरले ४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस् ।
 - शंखेकीराको प्रकोप भएको पानी जमेको ठाउँमा अथवा सिमसार क्षेत्रमा पशु वस्तुलाई चराउन लैजानु हुँदैन । ती ठाउँका घासपात- पशुवस्तुले खाँदा नाम्ले रोग लाग्न सक्दछ । तसर्थ पशुवस्तुलाई घाँस खुवाउनु अघि घाममा ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस् ।

- दुधालु गाईभैसीलाई थुनेलोको समस्याबाट जोगाउन, गोठ सुख्खा र सफा राख्नुहोस् । साथै, हरेक पटक दुध दोहीसकेपछी ग्लिसिरन र पोभिडिन आयोडिनको १:९ को अनुपातमा बनाईएको झोलमा कम्तिमा १ मिनेट सम्म थुन डुबाउने गर्नुहोस् । यसरी बनाईएको झोललाई सफा बट्टामा बिको बन्द गरी राखेमा पटक-पटक प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
- प्रजननका लागि उपयुक्त पाठी तथा माउ बाखाहरूलाई खोरको छुट्टै कोठामा राख्ने व्यवस्था मिलाउनुहोस् । अनियन्त्रित प्रजननबाट बचाउनका लागि ३ महिना उमेर पुगेका पाठा र पाठीलाई संगै मिसिन दिनुहुदैन ।
- खेतबारीमा पाइने निलो फुल्ने राउने झार वा गन्दाइने ढर्ग पशुवस्तुले खाएमा पखाला हुने, मुर्छा पर्ने र मर्ने सम्भावना हुदा त्यस किसिमका झार खेतबारीबाट हटाउनुहोस् ।
- मौषम चिसो हुदै गएकोले रातीको समयमा खोर-गोठमा न्यानो बनाउनको लागि भुस पराल आदी सोत्तर बिछ्याउने र खोर-गोठलाई प्लाष्टिकले ढाक्ने र दिउँसोको समयमा खोर-गोठ खुल्ला राख्ने गर्नुहोस् ।
- पाडा-पाडी, बाछ्छा-बाछ्छी र पाठा-पाठीलाई न्यानो बनाउन घर भित्र वा खोर-गोठको एक कुनामा न्यानो सोत्तर र फिलामेन्ट चिम तथा हिटर बाल्ने व्यवस्था गर्नुहोस् ।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- हिउँदको समयमा कुखुराको खोरमा आद्रता र चिस्यान बढी हुने हुँदा खोरमा सोत्तर र चुनको प्रयोग गरी सधैं खोर सुख्खा रहने व्यवस्था मिलाउनुहोस् ।
- मौषम चिसो हुदै गएकोले रातीको समयमा कुखुरा र हाँस खोरमा न्यानो बनाउनको लागि भुस पराल आदी सोत्तर बिछ्याउने र खोरलाई प्लाष्टिकले ढाक्ने र दिउँसोको समयमा खोर खुल्ला राख्ने गर्नुहोस् । ब्रोइलर र लेयर्सको हकमा ५ ईन्च बाक्लो सोत्तर राख्नुहोस् र फिलामेन्ट चिम तथा हिटर बाल्ने व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- जाडो याममा चिसोका कारण बंगुरका पाठापाठीका मृत्युदर बढी हुने भएकाले बंगुरको खोरमा ३५-३८ डिग्री तापक्रम हुने व्यवस्था मिलाउनुहोस् ।
- चिसो मौसम बढे सँगै कुखुराहरूमा घ्यार-घ्यारे (सि आर डी) रोग देखापर्न सक्ने हुँदा कुखुराको खोरलाई न्यानो राख्नका लागि ब्रुडिङको गर्नुहोस् र आवश्यकता अनुसार खोरमा पर्दाको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- कुखुराहरूमा अस्वाभाविक मृत्यु, सुस्तता, अन्य कुनै लक्षण देखिएमा वा सुँगुर/बंगुरहरूमा उच्च ज्वरो आई मृत्युदर बढी भएमा विशेष सतर्कता अपनाई नगर पशु सेवा शाखा, बारबर्दिया नगरपालिका वा एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, बर्दियामा सम्पर्क राख्नुहोस् ।

घाँसेबाली

- जमिनमा चिस्यानको मात्रा हेरी १५-१५ दिनको फरकमा सिचाई गर्ने ।
- छरेको पहिलो पटक ४५ दिनमा र त्यसपछि प्रत्येक १५ देखि २० दिनको फरकमा घाँस काट्नु पर्छ । ओइलाएर मात्रै पशुलाई घाँस खुवाउनुहोस् ।

अन्य

- सम्पूर्ण पशुपन्छीहरूलाई आन्तरिक तथा बाह्य परजीवी बिरुद्धको औषधी नियमित रूपमा खुवाउनुहोस् ।
- गाईभैसीले भाले खोजेको १२ देखि १८ घण्टाभित्र र बाखामा १२ देखि ३६ घण्टाभित्र प्रजनन गराउनुहोस् ।

- नर्सरीमा किम्बु, बैस जस्ता डाले घाँसहरुको कटिड गर्नुहोस्।
- पशुपालनमा संलग्न कृषकहरुले पशुपालनको जोखिम कम गर्न समयमा नै पशुबस्तुहरुको बिमा गर्नुहोस् ।
- घरपालुवा कुकुरहरुलाई बर्षमा एक पटक नियमित रूपमा रेबिज बिरुद्धको खोप लगाउनुहोस् । रेबिज बिरुद्धको खोप लगाउनुभन्दा १ हप्ता अगाडी कुकुर/बिरालोलाई आन्तरिक परजीवी बिरुद्धको औषधी खुवाउनुहोस् ।

अन्य सल्लाह :

- कृषि सम्बन्धि जिज्ञासाको लागि बारबर्दिया नगरपालिकाको कृषि विकास शाखा, जयनगर तथा वडा कृषि प्राविधिकहरु सँग सम्पर्क गर्नुहोस्।
- पशुसेवा सम्बन्धि जिज्ञासाको लागि बारबर्दिया नगरपालिकाको पशु सेवा शाखा प्रमुख ९८५८०२५८५४, जयनगरमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- मौसम सम्बन्धि जिज्ञासाको लागि पैसा नलाग्ने चौबिसै घण्टा उपलब्ध जल तथा मौसम विज्ञान बिभागको फोन नम्बर-११५५ मा फोन गरेर जानकारी लिन सकिन्छ ।
- कृषि र पशु सम्बन्धि जिज्ञासाको लागी पैसा नलाग्ने नार्कको फोन नम्बर-११३५ मा हरेक सोमबार साँझ ४ देखि ६ बजेसम्म फोन गरेर जानकारी लिन सकिन्छ ।
- बारबर्दिया नगरपालिका सँग सम्बन्धित कृषि र पशुपालन सम्बन्धि सूचना तथा सल्लाहको लागी क्यु आर कोड स्क्यान गरी फेसबुक पेज र हाट्सयाप ग्रुपमा जोडिन सक्नुहुनेछ

सन्दर्भ सामाग्री:

१. नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्रद्वारा जल तथा मौसम विज्ञान बिभाग संगको सहकार्यमा जारी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन । <https://narc.gov.np/agromet-bulletin/>
२. कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेशद्वारा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, जल तथा मौसम विज्ञान बिभाग र ली - बर्डसँगको प्राविधिक सहकार्यमा जारी गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन ।
३. साप्ताहिक मौसम पूर्वानुमान २०८२ पौष १८ गते शुक्रबार देखि पौष २४ गते बिहीबार सम्म, मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, जल तथा मौसम विज्ञान बिभाग, त्रिभुवन अन्तरराष्ट्रिय विमानस्थल (TIA), गौचर, काठमाडौं । <https://dhm.gov.np/mfd/#/weather/pages/weekly-weather-outlook>
४. बारबर्दिया नगरपालिकाको माटोको अवस्था र मलको सिफारिस मात्रा (माटोको डिजिटल नक्सामा आधारित) ।
५. कृषि तथा पशुपन्छी डायरी २०८२ ।

